

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Asiantuntijalausunto koskien E 1/2016 vp Valtioneuvoston selvitystä komission tiedonannosta Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle; Tavoitteena nykyaikainen, eurooppalaisempi tekijänoikeusjärjestelmä

Lausuntomme pääkohdat

- Suomen tulee nykyistä selvemmin kannattaa tasapainon palauttamista Euroopan tekijänoikeusmarkkinoille, jotta YouTuben kaltaiset alusta/välittäjä-palvelut eivät voi enää ilman lupaa ja korvausta hyödyntää toisten omaisuutta palveluissaan.
- Mahdollisuus maarajoitusten käyttöön pitää säilyttää. Sekä sisällön tekijöillä että sitä käytävällä medialla on usein tarve rajata sitä, miten suurta yleisöä varten sisältöjen käyttöoikeuksia tarvitaan.
- Mahdollisten uusien rajoitussäännösten tulee olla tarkkarajaisia ja täyttää ns. ”kolmen kohdan testi”.
- Tekijänoikeuksien täytäntöönpanoa EU:n sisämarkkinoilla tulee tehostaa mahdollistamalla kieltotuomiot kaikenlaisia välittäjiä kohtaan ja tuomioiden rajat ylittävät täytäntöönpanot. Tietoyhteiskunnan palveluntarjoajien roolia ja aktiivisuutta laittoman toiminnan vähentämisessä tulee lisätä. Suomen perusmuistiossa esittämä, torjuva kanta vahingonkorvaus- ja oikeudenkäyntikulujen kehittämiseen, on tässä vaiheessa EU:n valmistelua ennen aikainen ja perusteeton.

Kiitämme tilaisuudesta kommentoida käsiteltävää asiaa. Toteamme kohteliaimmin seuraavaa:

Yleiset huomiot digitaalisesta sisämarkkinasta

EU:n digitaalinen sisämarkkina on merkittävä mahdollisuus suomalaisille luoville aloille. Se tulee toteuttaa niin, että saadaan Suomeen lisää kasvua ja työpaikkoja. Kysymys on tärkeistä toimialoista. Tekijänoikeusalat työllistävät Suomessa toiseksi eniten EU:ssa (4,3 %) ja tuottavat kolmanneksi eniten (4,8 %) BKT:stä (Industry Level Analysis Report, 2013, European Patent Office).

Innovatiivinen yritystoiminta ja luovat sisällöt ovat avainroolissa digitaalisen markkinan kehittymisen kannalta. Digitaaliset palvelut kiinnostavat kuluttajia vain ja ainoastaan niiden tarjoaman sisällön vuoksi. Digitaalista sisämarkkinaa kehitettäessä tulee ottaa huomioon sekä Euroopan sisältömarkkinoiden että luovien alojen ominaispiirteet. Euroopan kulttuurinen rikkaus merkitsee, että sisältömarkkina on kielellisesti ja kulttuurisesti sirpaloitunut. Pienillä kielialueilla digitaalisen yritystoiminnan muutoksiin liittyy myös markkinoiden koon aiheuttamia erityishaasteita, jotka on otettava huomioon harkittaessa tekijänoikeuslain muutoksia yhteisön tasolla.

Luovien alojen talous perustuu tekijänoikeuteen. On turvattava vahvat tekijänoikeudet, jotta tekijät, esiintyjät ja luovan alan yritykset pystyvät ansaitsemaan elantonsa ja kilpailemaan muista maanosista tulevan tarjonnan kanssa. Vain sitä kautta syntyy kuluttajia kiinnostavia eurooppalaisia sisältöjä.

Jotta markkinat voivat toimia, on osapuolilla oltava oikeus sopia siitä, minkä laajuisia oikeuksia ostetaan ja myydään. Tämä sopimusvapaus on turvattava. Sekä palveluntarjoajilla että sisällöntuottajilla pitää olla vapaus valinta, miten laajalle alueelle oikeuksia ostetaan ja myydään. Kuten Euroopan parlamentin raportissa todetaan, palveluita ei pidä pakottaa toimimaan EU:n laajuisesti.

Myös tasapainoiset ja reilut kilpailuolosuhteet on turvattava. Tämä merkitsee mm. sitä, että Safe Harbour-säädöksen (ns. Value Gap- ja Transfer of Value -ilmiö) luoma porsaanreikä tukitaan ja luodaan tehokkaampia keinoja torjua piratismia.

Seuraavassa kommentoimme tarkemmin viittä aihealuetta. Muilta osin pyydämme valiokuntaa tutustumaan Luovan työn tekijät ja yrittäjät LYHTY-projektin jäsenjärjestöjen lausuntoihin.

1. Arvonsiirto YouTuben kaltaisille välittäjäpalveluille lopetettava.

Musiikkia, elokuvaa ja muita luovia sisältöjä on tarjolla kahdentyyppisissä palveluissa. Näitä ovat Spotifyn ja Netflixin kaltaiset digitaaliset sisältöpalvelut ja YouTuben kaltaiset sisällön välittäjäpalvelut.

Vaikka kuluttajan näkökulmasta nämä palvelut vastaavat pitkälti samoihin tarpeisiin ja ne myös kilpailevat keskenään, niillä on oikeudellisesti ja taloudellisesti hyvin merkittävä ero:

- Sisältöpalvelut neuvottelevat etukäteen oikeudenhaltijoiden kanssa palvelun ehdoista ja korvauksista.
- Välittäjäpalvelut voivat tarjota sisältöjä ilman, että siitä on sovittu sisältöjen tekijöiden ja tuottajien kanssa.

Välittäjäpalvelut siis hyödyntävät toiminnassaan kaupallisesti luovia sisältöjä, mutta arvosta ei palaudu kohtuullista korvausta luovalle alalle. Tämä markkinoiden epätasapaino on merkittävä haittatekijä eurooppalaisen digimarkkinan kehitykselle. Kyseessä on jopa miljardien arvonsiirto Euroopan markkina-alueelta pääosin Amerikkaan. EU-tasolla tästä ilmiöstä käytetään nimeä "transfer of value" tai "value gap".

Välittäjäpalveluiden liiketoimintamalli perustuu sähkökauppa-direktiivin (2000/31/EY) ns. safe harbour -sääntelyyn, joka rajaa merkittävästi internetvälittäjien sisältöön liittyvää vastuuta. Sääntelyyn perustuen riittää, kun välittäjäpalvelu oikeudenhaltijan pyytäessä poistaa palveluun luvatta laitetun sisällön. Mutta kun palvelu on suuri ja suosittu, palaa sisältö sinne aina takaisin.

Safe harbour -sääntely toimii siis porsaanreikänä, jonka nojalla välittäjäpalvelu kerää mainostuloja ilman, että sen tarvitsee maksaa oikeudenhaltijoille kohtuullista osuutta palvelun tuotosta. Luovan työn ja yritystoiminnan arvoa siirtyy toisen yrityksen hyödyksi ja sen liiketoiminnan mahdollistajaksi ilman, että oikeudenhaltijat pääsevät reilusti neuvottelemaan käytön ehdoista.

Tämä markkinoiden epätasapaino rapauttaa luovan alan mahdollisuuksia ylläpitää tervettä ja rikasta kulttuurisisältöä. Neuvottelutilanne on epätasapainossa ja sopimusehdot ovat oikeudenhaltijan kannalta katsoen usein "ota tai jätä" -tyyppiä. Niinpä he saavat vain pieniä korvauksia, vaikka palveluiden an-

saintamallit perustuvat luoviin sisältöihin, sisältöjen tuomiin asiakaskontakteihin ja näille asiakkaille kohdistetun mainonnan myyntituloihin.

Tämä antaa välittäjäpalveluille epäreilun vahvan neuvotteluaseman suhteessa oikeudenhaltijoihin ja asettaa myös sisältö- ja välittäjäpalvelut keskenään eriarvoiseen asemaan:

- Oikeudenhaltijoiden neuvotteluasema suhteessa välittäjäpalveluihin ei ole reilu ja tasapainoinen.
- Sisältöpalveluiden kilpailuasema suhteessa välittäjäpalveluihin ei ole tasapuolinen ja oikeudenmukainen. Tämä vähentää investointeja eurooppalaisiin sisältöpalveluihin.
- Epätasapaino vähentää eurooppalaisten sisällön tekijöiden ja tuottajien tuloja sekä estää alan kasvua ja työpaikkojen syntyä.
- Tilanne heikentää kotimaisen ja omaleimaisen kulttuurin tuottamismahdollisuuksia koko Euroopassa.
- Epätasapaino antaa välittäjäpalvelulle kohtuuttoman vahvan neuvotteluaseman: koska ne voivat levittää sisältöjä myös sopimatta, ne voivat käytännössä myös sanella sopimusedot.

Komissio esittää DSM-strategiassa verkkoalustoja koskevien pelisääntöjen selventämistä tasapuolisten olosuhteiden luomiseksi.

Suomen tulee ajaa välittäjien vastuusääntöjen selventämistä ja vaatia asian korjaamiseksi tietoyhteiskuntadirektiivin muutosta. Muutoksella selvennetään, että näiden aktiivisesti toimivien välittäjäpalveluiden toiminnassa on tosiasiallisesti kyse luovien aineistojen saataville saattamisesta, joka edellyttää lupaa oikeudenhaltijoilta. Safe Harbour -säädöksen luoma porsaanreikä pitää tukkia siten, että YouTube:n kaltaiset sisältöjen välittäjäpalvelut noudattavat samoja ehtoja kuin eurooppalaiset sisältöpalvelut.

2. Tekijänoikeuden rajoitukset synnyttävät markkinahäiriöitä

Komission tavoitteena on lisätä kasvua ja liiketoimintamahdollisuuksia digitaalisilla sisältömarkkinoilla. Tekijänoikeuksia rajoittamalla kasvua ei kuitenkaan synny. Tekijänoikeuden rajoitus merkitsee yleensä sitä, että luovan alan tuotteita saa käyttää lupaa kysymättä ja niistä maksamatta.

On vaikea nähdä, miten rajoitukset lisäisivät liiketoimintaa ja työpaikkoja. Päinvastoin rajoitukset aiheuttavat markkinahäiriön.

- Esimerkiksi jos säädettäisiin oikeus käyttää aineistoja ilmaiseksi opetuksessa, se veisi pohjan oppimateriaalien kustannustoiminnalta. Hyvät opetusaineistot ovat tasa-arvoisen ja korkeatasoisen koulutuksen perusedellytys.

Tekijänoikeuden rajoitukset ovat puuttumista tekijän yksinoikeuteen. Ratkaisua aineiston käytettävyyteen tulee ensisijaisesti hakea markkinalähtöisesti sopimalla. Rajoituksia saa käyttää vain silloin, jos on selvää näyttöä siitä, että tekijänoikeusmarkkina ei toimi.

EU:n nykyinen rajoituskäytäntö on järkevä. Sen mukaisesti EU määrittelee valittavissa olevia tekijänoikeuden rajoituksia, jotka kukin maa voi ottaa käyttöön halutessaan. Pakottavia rajoituksia koko EU-alueelle ei tule tehdä.

Markkinoiden pitää antaa toimia myös digitaalisessa maailmassa: tekijänoikeuden rajoitukset ovat puuttumista yksityiseen omistusoikeuteen ja niitä tulee käyttää vain harvoissa poikkeustapauksissa ja kansallisten päätösten pohjalta. Lisäksi niiden tulee olla tarkkarajaisia ja täyttää ns. ”kolmen kohdan testi”. (ks. Tietoyhteiskunnan tekijänoikeusdirektiivi, 2001 tai WIPO:n tekijänoikeussopimus, 1996).

3. Maarajoitusten (geoblokkaus) mahdollisuus turvattava

Sisältöoikeuksia on voitava jatkossakin ostaa ja myydä halutun laajuiselle alueelle. Palveluntarjoajilla on oltava myös jatkossa oikeus halutessaan käyttää maarajoituksia (geoblokkaus).

Geoblokkaus-mahdollisuus tarvitaan monesta syystä. Muuten jokainen palveluntarjoaja joutuisi aina hankkimaan koko EU:n laajuiset (tai jopa koko maailmanlaajuiset) käyttöoikeudet. Se tuhoaisi digitaaliset sisältömarkkinat muilta paitsi kaikkein suurimmilta kansainvälisiltä toimijoilta, joilla on varaa hankkia näin laajoja oikeuksia.

Monien yritysten kannattaa rajata toimintansa tietylle alueelle. Jos palvelu (esim. tv-yhtiön catch up-palvelu) rahoittaa toimintansa myymällä mainoksia noin 5 miljoonalle suomalaiselle kuluttajalle, sillä ei ole varaa ostaa tv-ohjelmien esitysoikeuksia koko EU-alueen 500 miljoonalle katsojalle. On toki oltava mahdollisuus ostaa oikeudet koko EU:n alueelle mutta täytyy olla oikeus ostaa ja myydä niitä myös rajatulle alueelle. Tässäkin tarvitaan siis normaali sopimusvapaus.

Tästä asiasta lausuttiin myös Euroopan parlamentin raportissadigitaalisesta sisämarkkinasta: *”Cautions against indiscriminately promoting the issuing of mandatory pan-European licences since this could lead to a decrease in the content made available to users: highlights that the principle of territoriality is an essential element of the copyright system given the importance of territorial licensing in the EU.”* (kohta 38, European Parliament resolution 19.1.2016 on Towards a Digital Single Market Act (2015/2147(INI)))

Erityisen tärkeä asia tämä on av-alalle. Elokuvien ja muiden av-tuotantojen rahoitus perustuu ennakkostoisiin sekä levytykseen liittyviin ajallisiin ja alueellisiin rajauksiin. Tätä alueellisuuden periaatetta heikentämällä vaarannettaisiin omaleimainen eurooppalainen sisällöntuotanto. Audiovisuaalisten tuotantojen alueelliset lisensoinnit tulee voida säilyttää, jotta sisältöjen rahoitus voidaan turvata.

4. Verkkopiratismien torjumista edistettävä

Piratismi on suurin este digitaalisen sisältömarkkinan kehittymiselle. Siksi EU:n tulee säätää oikeudenhaltijoiden toimintaa turvaavia tehokkaita keinoja, jotka vähentävät piratismia. Kannatamme komission näkemystä, että välittäjiltä vaaditaan suurempaa vastuuta ja huolellisuutta. Tarvitaan seuraavia toimenpiteitä:

- Yhdessä jäsenvaltiossa annetun kielto- ja estomääräyksen tulee olla nykyistä helpommin toistettavissa muissa jäsenvaltioissa. EU:n digimarkkinalle tarvitaan yhtenäinen EU-tason oikeusturva.
- Teleoperaattorin (Internet Service Provider, ISP) lisäksi verkossa toimii joukko muita välittäjiä, joilla on rooli oikeudenloukkauksissa (esim. hakukoneet, mobiiliapplikaatiokaupat, mainos- ja maksuvälittäjät). Niille tulee asettaa korostettu huolellisuusvelvollisuus oikeuksia loukkaavien kotisivujen, palvelujen ja toiminnan suhteen.

- Välittäjien tulee aktivoitua oikeudenloukkausten torjunnassa tai ainakin lopettaa harmaan talouden edistäminen (Follow the Money -malli).
- Toiminnaltaan neutraaleilla ja passiivisilla tietojen tallennuspalveluilla tulee olla velvollisuus huolehtia siitä, että oikeudenhaltijoiden ilmoituksen perusteella tallennuspalvelusta poistetut aineistot myös pysyvät pois palvelusta (notice and stay down nykyisen notice and take down -periaatteen sijaan).
- Ns. ei-kaupallisia piraattipalveluja vastaan tulee voida käyttää samoja keinoja kuin kaupallisia vastaan. Molemmat voivat aiheuttaa huomattavaa vahinkoa lailliselle digimarkkinalle.
- Teleoperaattorin (ISP) rooli piratismiin torjunnassa tulee määrittää selkeästi kaikkien EU-maiden lainsäädännössä. Direktiivit ja oikeuskäytäntö ovat tehneet tämän, mutta kansallisissa lainsäädännöissä tilanne on toisin. Komission tulee varmistaa, että direktiivit otetaan täysimittaisesti huomioon jäsenmaiden lainsäädännössä.
- Suomen perusmuistiossa esittämä, torjuva kanta vahingonkorvaus- ja oikeudenkäyntikulujen kehittämiseen, on tässä vaiheessa EU:n valmistelua ennenaikainen ja perusteeton.

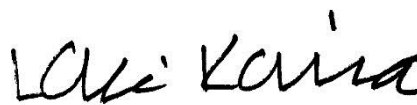
5. Portability - palvelujen siirrettävyys toiseen EU-maahan

EU:n komissio ja kuluttajat tahtovat, että kuluttajan hankkiman sisältöpalvelun (esim. Netflix tai Spotify) pitää toimia myös muissa EU-maissa. Pidämme tätä positiivisena tavoitteena ja haluamme nostaa esille, että tämä käytäntö toteutuu jo monissa palveluissa: esimerkiksi tärkeimmät musiikkipalvelut toimivat näin. Käytäntö osoittaa, että markkinat toimivat kuluttajalähtöisesti, eikä palvelujen siirrettävyyteen sinänsä tarvita uutta sääntelyä. Olemme kommentoineet tätä koskevaa komission asetusehdotusta erillisessä lausunnossamme valiokunnallenne.

Helsingissä 29.2.2016

Pekka Sipilä
Puheenjohtaja

Lauri Kaira
Projektinjohtaja

Luovan työntekijät ja yrittäjät LYHTY on kotimaisen luovan alan yhteistyöprojekti alan toimintaedellytysten kehittämiseksi. Sen jäsenjärjestöt ovat:

AV-tuottajien tekijänoikeusyhdistys Tuotos ry • Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien tekijänoikeusyhdistys GrameX ry • Forum Artis - Taiteilijajärjestöjen yhteistyöjärjestö • Kirjallisuuden tekijänoikeusjärjestö Sanasto ry • Kopiosto ry • Musiikkituottajat – IFPI Finland ry • Suomen elokuvatoimistojen liitto ry • Suomen elokuvatuottajien keskusliitto ry • Suomen Musiikkikustantajat ry • Suomen Muusikkojen Liitto ry • Suomen Säveltäjät ry • Säveltäjien Tekijänoikeustoimisto Teosto ry • Säveltäjät ja Sanoittajat Elvis ry • Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus TTVK ry • Visuaalisen alan taiteilijoiden tekijänoikeusyhdistys Kuvasto ry